

Tartalom: Miről szól ez a modul?

A kultúra és a kulturális sokszínűség arra utal, hogy az emberek különféle csoportokba tartozhatnak a születési helyük, etnikai hovatartozásuk, nyelvük, értékrendjük, meggyőződésük, hitük, identitásuk és világlátásuk szerint. Egy speciális kulturális csoporthoz tartozó emberek vélhetően azonos értékrendet vallanak és hasonlóan cselekednek különféle helyzetekben. A gyerekek tapasztalataik alapján alakítják ki a saját kulturális hovatartozásukat. Ha erősek a kulturális gyökereikről, hagyományaikról elég sokféle információval rendelkeznek, akkor az segíti a pozitív kulturális identitásuk, önmeghatározásuk kialakítását.

Ebben a modulban a vulnerabilitást¹, esendőséget úgy határozzuk meg, mint "a negatív kimenet nagy valószínűsége", vagy az elfogadott szociális normákat meghaladó mértékű életminőség, életmód romlás, vesztes állapot, amely rizikós, bizonytalan helyzetekből adódik, és nélküli a rizikó kezeléshez megfelelő eszközök meglétét.² A gyerekek élethelyzetüknél fogva esendőbbek, több védelemre szorulnak, de vannak olyan gyerekek, akik fokozottan kiszolgáltatottak, védtelenek.

A kultúrának számtalan lehetséges meghatározása van, és sokféleképpen kontextualizálható. Az UNESCO meghatározása szerint: "A kultúra az a komplex halmaz, amely magában foglalja a tudást, meggyőződéseket, hiteket, művészeteket, erkölcsöt, törvényeket, szokásokat, és bármely más képességet és szokást, amelyet a társadalom tagjai gyakorolnak"³

Cél: miért fontos?

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye garantálja a gyerekek speciális védelmét veszélyeztetett, kiszolgáltatott helyzetekben.⁴ A gyermekjogi egyezmény 12 cikkelyében megfogalmazottak ellenére, a védtelenséget, esendőséget tovább fokozza, hogy a gyerekek véleményét gyakran nem hallgatják meg az őket érintő kérdésekről. A nyelvi akadályok, a saját vélemény és a szükségletek megfogalmazásából adódó nehézségek, tapasztalatok beépítésének hiánya, tovább fokozza védtelenséget és ez a még kevesebb figyelembe vételt fokozza. A gyerekekkel dolgozó szakembereknek tisztában kell lenniük azzal, hogy milyen módon hat a gyerekek életére és jóllétére a diszkrimináció, az esendőség, a kiszolgáltatottság, a kulturális különbség és elnyomás, és ennek megfelelően kellene, hogy kommunikáljanak a gyerekekkel, illetve hallgassák meg őket.

¹ Magyarra általában sérülékenynek fordítják ezt a fogalmat, de ez a mi nyelvünkben inkább a fizikai jelleget hangsúlyozza, noha itt nem erről van szó. (a fordító)

² Holzmann and Jorgensen (2000): Social Risk Management: A New Conceptual Framework for Social Protection, and Beyond

³<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/cultural-diversity/>

⁴ Mieke Schuurman (2012) Speak Up! Giving a voice to European children in vulnerable situations, http://www.eurochild.org/fileadmin/public/06_Projects/SpeakUpreportFINAL.pdf

Eredmények: mit fognak a résztvevők tanulni?

1. Megértik a védtelenség, esendőség, vulnerabilitás és a kultúra alapvető elemeit különböző helyzetekben, különös figyelemmel az érzelmi abúzus és elhanyagolás kérdésére
2. Felismeri, beazonosítják azokat a tényezőket, amelyek azoknak a gyerekeknek esendőségét okozzák és fokozzák, aki nehezen tudnak hangot adni saját véleményüknek, szükségleteiknek, kiállni magukért
3. Megtanulják, hogy biztosítaniuk kell, hogy a gyerekek és szülők véleményét figyelembe veszik
4. Megerősíti, magabiztossá teszi a szakembereket, hogy hogyan használjanak erőszakmentes, gyermekbarát kommunikációs formákat, módszereket⁵

Tervezés: milyen anyagokat fogunk használni és mit kell előkészíteni?

A szükséges anyagok, eszközök a tréning modul során:

- ▶ Projektor
- ▶ Esettanulmányok példányai
- ▶ Laptop
- ▶ Flipchart
- ▶ Papírok
- ▶ Markerek
- ▶ Tollak
- ▶ Post-it
- ▶ Szerepkártyák

Időkeret:

1. Bevezető és összefoglaló – 10 perc
2. A téma felvezetése, a védtelenségről és kultúráról szóló rövid film megtekintése – 5 perc
3. Rövid előadás a kultúra és védtelenség kérdéseiről – 20 perc

⁵ SOS Children's Villages International: Gyerekekkel foglalkozó szakemberek képzése

<http://www.sos.hu/hogyan-segitunk-mi/gyermeki-jogok/gyermekvedelmi-szakemberek-gyermekjogi-kepzes>

A gyermeki jogok érvényesítése

<http://coraminternational.org/unlocking-childrens-rights-hu/>

<http://www.csagy.hu/en/researches-projects/topical/multi-disciplinary-assessment-and-participation-of-children-in-child-protection-proceedings-training-program-with-modules-and-tool-box-international-network-mapchipp/item/1330-lezarult-a-gyermeki-jogok-ervenyesitese-projekt-ingenesen-elerhetoek-a-kepzesi-anyagok>

4. Gyakorlatok, csoport játék, megbeszélés, kommunikációs gyakorlat, egy lépés előre gyakorlat - 35 perc
5. Összefoglalás, lezárás és értékelés – 20 perc

1. Gyakorlat

Nézzük meg az egyik filmet az alábbiak közül a kultúra és esendőség, védtelenség témában:

6. Fogyatékos gyerekek: <https://www.youtube.com/watch?v=CqYmoHlJebI>
7. Fogyatékoság és gyermekvédelem | UNICEF: <https://www.youtube.com/watch?v=3SzazN2OrsQ>
8. Ne ítélkezzünk elhamarkodottan: https://www.youtube.com/watch?v=Fzn_AKN67ol
9. A DNA utazás: <https://www.youtube.com/watch?v=tyaEQEmt5ls>
10. Menekült gyerekek: <http://unhcr.org/FutureOfSyria/the-challenge-of-education.html>
11. <http://unhcr.org/FutureOfSyria/scarred.html>
12. Inkorrekt mesék: Ivine és Pillow története | UNICEF https://www.youtube.com/watch?v=3scOr_d9Dwo
13. Kihívások a migráns gyerekek jogainak védelme során /UNICEF Innocent Kutató központ <https://www.youtube.com/watch?v=znrkQtB4Uco>
14. UNICEF: Közel 50 millió elűldözött gyerek világszerte
15. Kíséret nélküli kiskorúak: <https://www.youtube.com/watch?v=ozAhzC6vuS8>
16. Szakellátásban élő gyerekek: <https://www.youtube.com/watch?v=sgNGHSzu7ck>

Instrukciók:

A film megtekintése után beszéljük meg a visszajelzések alapján

Eszközök:

- ▶ Laptop
- ▶ Projektor
- ▶ Flipchart
- ▶ Toll

2. Gyakorlat: Kommunikációs gyakorlat

Párokban dolgozzunk, az egyik fél a gyerek, a másik a szakember szerepében. A gyerek egy történetet próbál elmondani, egy egyszerű, fájdalmas történetet, ami érzelmi abúzusról, elhanyagolásról szól. A szakembernek meg kell fejtenie, hogy miről van szó, de csak gesztusokkal és mimikával lehet "beszélni", nem szabad megszólalnia a gyerek szereplőnek.

A következő lehetséges történeteket lehet előadni:

17. Éjszaka végére kellett mennem, de nem mertem felkelni, mert a szüleim veszekedtek egymással, és én nagyon féltem.
18. A barátaim kihívtak játszani, de apám nem engedett ki, részeg volt és agresszív
19. Anyukám sose csomagol nekem uzsonnát, és ezért, amikor a többiek esznek és csak szégyenkezve félre állok és vágnék valami ennivalóra.
20. Amikor a mamám barátja eljön hozzánk, engem bezárnak a fürdőszobába. Az ajtón keresztül mindenféle hangokat, zajt hallok. Sokszor órákig ott kell lennem bezárva, félek és undorodom, nem akarom őket hallani.
21. Ha a nevelőszüleim dühösek rám, ordítanak velem, kiküldenek a teraszra büntetésből, nem jöhetnek be. Télen nagyon hideg van, majd megfagyok.
22. A szemüvegem eltört a játszótéren, a nevelőm a gyereköthozban dühös volt és büntetésből nem vett újat. Nagyon rosszul látok, nem látom a táblát az iskolában.
23. A gyerekek nekem jöttek és elvették a telefonomat
24. A tanár azt mondta, hogy hülye vagyok, és az egyik gyerek erre kinevetett
25. Nincs fogkefém, az óvodában mindenkinek van, csak én nem tudok fogat mosni
26. Senki nem akar mellém ülni, és nem értem, hogy miért
27. Bezártam véletlenül magam a garázsban, nem tudtam kijönni, nem kerestek, így az egész napot ott kellett töltenem
28. Apám részeg volt, és nagyon megvert
29. Az osztálytársaim leittattak a táborban
30. Nincsen téli cipőm, nagyon sokat fázom, mikor havazik, vizes lesz a lábam
31. Az osztálytársaim állandóan csúfolnak, azt mondják, hogy bűdös vagyok

Megvitatás és konklúzió:

- ▶ Nehéz volt megérteni a gyerek történetét?
- ▶ Nehéz volt a gyerek szerepében kifejezni magadat, eljátszani a történetet?
- ▶ Hogyan tudják a szakemberek segíteni a gyerekeket, akiknek kommunikációs nehézségei vannak?
- ▶ Gyakran megesik, hogy félreértjük a gyerekeket, a kommunikációjukat, viselkedésüket a való életben, akik érzelmi bántalmazástól, elhanyagolástól szenvednek?
- ▶ Mit tehetünk, hogy megelőzzük a félreértéseket?

Instrukciók:

- ▶ Ez egy szerepjáték
- ▶ A résztvevők párokban dolgoznak
- ▶ Nagycsoportos megbeszélés

Eszközök:

- ▶ Szerepkártyák,
- ▶ Leírások

3. Gyakorlat: Egy lépés előre

A résztvevők egymás mellett állnak egy sorban. Válasszunk egyet a kártyák közül, amikre a történet van leírva, és amikor halljuk az instrukciót a kártyán lévő történetnek megfelelően lépünk, vagy maradunk egyhelyben.

Esetleírások:

1. Afganisztánból menekültem el, apámat lelőtték a Talibánok. Az anyukám ideadta az összes pénzét, hogy el tudjak szökni. A nővérem és az anyukám Afganisztánban maradtak, és azt kérték, hogy ha munkát találok Európában, küldjek nekik pénzt. 15 éves vagyok, dolgoznom és tanulnom kell egyidejűleg. Nehezen megy a nyelvtanulás. Egy gyerekotthonban élek, ahol nem nagyon tudok aludni, rengetegen vagyunk egy szobában.
2. Az ikertestvéremmel nevelőszülőkhöz kerültünk amikor 6 évesek voltunk. Noha gazdag családba születtünk, a szüleink nem gondoskodtak rólunk, nem volt ruhánk. Télen is ujjatlan trikóban küldtek óvodába. Sokszor nem kaptunk enni, és apánk, ha részeg volt, bármiért megvert minket. Az anyukánk gyakran nem kelt fel az ágyból se. Most nevelőszülőknél élünk, de én nem bízom bennük. Rendőr szeretnék lenni majd, ez az álmom.
3. Elmentünk egy diszkóba a barátaimmal, de az őnök nem engedtek be, mert roma vagyok. Azt mondták, csak fehérek mehetnek be. Nem voltam meglepve, gyakran találkozom előítéletekkel és megkülönböztetéssel. Ha felszállok a buszra, gyakran az emberek a táskájuk után nyúlnak. Ez nagyon bánt, mert bár a szüleim nagyon szegények, mi tisztességes emberek vagyunk.
4. 14 éves vak lány vagyok. A szüleim mindent megtettem, hogy mindent biztosítsanak számomra. Hisznek az integrációban, ezért "normál" iskolába írtattak. Sajnos az osztálytársaim nem voltak kedvesek velem. Eldugták a dolgaimat, vizet csorgattak a fejemre, mondták, hogy jöjjenek be a terembe és elgáncsoltak. A tanárok azt javasolták, hogy vigyenek a szüleim speciális iskolába, de ők ragaszkodnak ahhoz, hogy integrált iskolába járjak.
5. A tanáraink szerint nagyon gyengék a képességeim. Utálok tanulni, alig várom, hogy vége legyen az általános iskolának. Egy állatmenhelyen szeretnék dolgozni, de a szüleim folyton gyötörnek, hogy teljesítsek jobban az iskolában, vagy legalább a sportban. Ők magas végzettségűek, jó pozíciókban, a családjuk nagy tekintélyű. Azt gondolom, szégyellik magukat, hogy nem akarok tovább tanulni. Úgy érzem, én vagyok a fekete bárány a családban.
6. Irakból jöttem a családommal együtt. A házunkat lerombolták, és menekülnünk kellett, hogy megmentsek az életünket. Az iskolatársaim nem

szeretnek, mert muszlim vagyok. Azt hiszem, félnek tőlem. Senki nem akar mellettem ülni. Egyik tanárunk azt mondta, hogy gyűlöli az irakiakat. Mivel a szüleim nem találnak munkát, nekem kell hamarosan munkába állni. Egy átmeneti szálláson lakunk.

7. Egy gyermekotthonban élek, A szüleim sohasem gondoskodtak rólam, nem tudták elfogadni, hogy fogyatékos vagyok. Amikor nem voltam iskolában, egész nap az ágyban kellett feküdnöm, mert nem tudok egyedül mozogni, és a szüleim túl fáradtak voltak, hogy ki-be rakjanak a kerekes székembe. Pár éve kint felejtettek az erkélyen a napon, súlyosan megégtem.
8. Nagyon sikeres vagyok az iskolában és jól zongorázok. A sportban is jól teljesítek. A szüleim büszkék rám, mindent meg tudok velük beszélni. Hétvégén gyakran járunk kirándulni, a kutyámat is visszük. Imádom az állatokat. Állatorvos szeretnék lenni.
9. Anyukámmal régen az utcán élünk. Elvesztettük a lakásunkat, mert nem tudtuk a számlákat fizetni. Eleinte a padlón aludtunk, és valami csapnál mosakodtunk. Két bőröndünk van, abban van minden holmink. 15 éves leszek, az iskolában semmit sem tudnak a helyzetünkről. Anyukám azt mondta, ne meséljek erről senkinek, nehogy elvegyenek tőle.
10. "Büdös cigány" - mondja az osztálytársam, és felém csap, játék közben az udvaron. „Lerontod az egész osztály eredményét! Semmirekellő, vacak vagy! Olyan vagy, mint a többi családtagod, nem lesz belőled semmi!" - mondja az egyik tanárunk, miközben húzza a fületem. "Nincs tankönyved, és két napot igazolatlanul hiányoztál. Semmilyen eredményt nem érünk el, pedig megpróbáltunk minden módon segíteni neked. Át kell iratkoznod a helyi iskolába, ahová csak a magadfajták járnak, onnan egyenes út vezet majd a börtönbe. Ott a helyed." - mondta az igazgató, mikor aláírta az iskolaáthelyezési papíromat.
11. Én voltam a legfiatalabb és a legkisebb egy lakásotthonban, a nagyok sokat csúfoltak, de megengedték, hogy velük lógjak. Először adtak cigarettát, és kis majomnak csúfoltak. Sokat bántottak, és ha megharagudtak, akkor vertek. Ha a nevelőnk, Jóska bá ott volt, akkor nem bántottak. Később egy éjjel az egyik fiú azt mondta, hogy be kell másznom egy környékbeli ház kis ablakán, és kinyitni nekik belülről az ajtót, hogy ki tudják rámolni a lakást. Nekem kellett a balhét elvinni, mivel még nem voltam 14 éves, és így nem tudtak megbüntetni. Kocsikat is fel kellett törnöm, hogy kivehessék a dvd-keket, GPS-t, meg amit találtak. Ha nem voltam elég gyors, nagyon megvertek.
12. Kicsi koromtól nevelőszülőknél nevelkedtem, mire tizenéves lettem, nem is emlékeztem a szüleimre. Szép lány voltam és mindig kiálltam a többiekért. Egy szép cigánylány voltam, aki szeretetre vágyott, és valakinek az ölébe ülni, volt a legnagyobb vágyam. Amikor némelyik nevelő a térdére ültetett és fogdosott, az nagyon rossz volt, nem szeretet. Nem mertem szólni, féltem, hogy megütnek. A legrosszabb az a férfi volt, aki miközben ütött, levette a nadrágját. Korán kellett felnőni, és olyan rossziúk szeretője lettem, akik

megvédtek másoktól, szerettek. Némelyik csak rövid ideig, mert börtönbe kerültek. Most más lányokkal együtt az országút mellett dolgozom. Egy férfi eladott másoknak, elszöktem a lakásotthonból is. A stricik elveszik a pénzt, és egy rémes helyen lakunk a lányokkal. Néha megvernek a stricik, néha drogot adnak, hogy el tudjam viselni ezt az egészszet.

13. 6 éves voltam, amikor Budapestre jöttünk. Van egy nővérem és két öcsém, Elefántcsontpartól származunk. Párizsba mentünk először, ott voltunk pár hónapig, ami nagyon jó volt, francia az anyanyelvünk, mindent érttünk. A papám nem talált munkát, elfogyott a pénz, tovább mentünk. Két éve élünk Magyarországon, az ikertestvéreim már itt születtek. Menekültek vagyunk, vannak barátaim és már jól beszélek magyarul. Egy átmeneti szálláson élünk, amit egy egyházi szervezet biztosít. A testvéreim még nem beszélnek jól magyarul és sokat csúfolják őket, hogy feketék. Sokszor nem értjük, amit mondanak, el kell magyarázni. Valaki azt mondta a minap "Csoki, gyere ide". A barátaim szerint ez oké lehet, attól függ, hogyan mondják. A gyerekek gyakran nagyon durvák az iskolában és a tanár nem véd meg, nem szeretünk itt lenni. Az apukám nem talál állandó állást, portáskodik, meg kertészként dolgozik legtöbbit. Teológus végzettsége szerint szívesen tanítana franciát. Talán egy másik országban, remélem, el tudunk menni innen.

14. A szüleink mind a négyünket állami gondozásba adtak. Minden nap jöttek hozzánk látogatóba, a húgomhoz és a két kisöcsémhez. Azt mondták, azért kell itt élnünk, mert éppen a házunkat építik, ami drága és hosszú ideig tart. Noha sok dolguk volt, rengeteg időt töltöttek velünk, és sokat meséltek az épülő házról. Én is este erről meséltem a testvéreimnek, hogyan lesz majd, ha ott lakunk együtt. Ahogy nőttünk, a szüleink egyre ritkábban jöttek látogatóba, és a ház még mindig nem volt készen. Hallottam, hogy a nevelők arról beszéltek, hogy a szüleink munkanélküliek, s el kellett adniuk a telket, ahová építkezni akartak, és hajléktalanok lettek. Mi felnőttkorunkig az intézetben éltünk.

Állítások:

- ▶ Minden este van nálunk vacsora
- ▶ Jól alszom éjszaka
- ▶ Sose éltem meg diszkriminációt
- ▶ Egy szép házban élek
- ▶ A családom és a barátaim nagyra becsülnek
- ▶ Bízhatok a szüleimben
- ▶ Valószínűleg jó állásom lesz majd
- ▶ Együtt élek anyukámmal és apukámmal
- ▶ A családnak sose volt komoly anyagi problémája
- ▶ Sose voltam kitéve érzelmi bántalmazásnak
- ▶ A szüleim sose hanyagoltak el

- ▶ Biztosan csodás családom lesz, ha felnövök
- ▶ Főiskolára vagy egyetemre fogok járni és diplomát szerzek, ha idősebb leszek
- ▶ Bármilyen gondom van, meg tudom beszélni a szüleimmel

Instrukciók:

1. Válasszon egy kártyát mindenki
2. Álljanak a csoporttagok egymás mellett
3. Ha meghallják az állításokat döntsék el, hogy rájuk igaz-e és ennek megfelelően lépjenek egyet előre
4. Kérjük tőlük visszajelzést a gyakorlat végeztével

Eszközök:

- ▶ Eset kártyák
- ▶ Az állítások listája

Referenciák:

Holzmann and Jorgensen (2000): Social Risk Management: A New Conceptual Framework for Social Protection, and Beyond
http://www.unicef.org/socialpolicy/files/Social_Risk_Management.pdf

UNESCO definition: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/cultural-diversity/>

Mieke Schuurman (2012): Speak Up! Giving a voice to European children in vulnerable situations, www.eurochild.org/

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2015): Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU
http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2015-violence-against-children-with-disabilities_en.pdf

Frederick T. L. Leong Ph.D. (2011): [Cross-Cultural Barriers to Mental Health Services in the United States](http://dana.org/Cerebrum/2011/Cross-Cultural%20Barriers%20to%20Mental%20Health%20Services%20in%20the%20United%20States/) [http://dana.org/Cerebrum/2011/Cross-Cultural Barriers to Mental Health Services in the United States/#](http://dana.org/Cerebrum/2011/Cross-Cultural%20Barriers%20to%20Mental%20Health%20Services%20in%20the%20United%20States/#)

U.S. Department of Health and Human Services. (2001): *Mental health: Culture, race, and ethnicity. A supplement to Mental health: A report of the surgeon general*. Rockville, MD: U.S. Department of Health and Human Services. Retrieved from <http://www.surgeongeneral.gov/library/mentalhealth/cre/sma-01-3613.pdf>.

Rebecca Weiss (2015): Confronting Cultural Challenges for Migrant Healthcare in Switzerland

http://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3136&context=isp_collection

SOS Children's Villages International, Training Professionals Working with Children in Care <http://www.sos-childrensvillages.org/what-we-do/family-based-care/quality-in-care/training-of-care-professionals>

Coram Children's Legal Centre, "Unlocking Children's Rights: Strengthening the capacity of professionals in the EU to fulfill the rights of vulnerable children"

<http://coraminternational.org/unlocking-childrens-rights-hu/>

<http://www.csagyi.hu/en/researches-projects/topical/multi-disciplinary-assessment-and-participation-of-children-in-child-protection-proceedings-training-program-with-modules-and-tool-box-international-network-mapchipp/item/1330-lezarult-a-gyermeki-jogok-ervenyesitese-projekt-ingyenesen-elerhetoek-a-kepzesi-anyagok>